

POBOLJŠANJE VODOOPSKRBE I ODVODNJE U GOSPIĆU

U posljednje se vrijeme u područjima od posebne državne skrbi mnogo radi na obnavljanju i izgradnji objekata infrastrukture. U Upravi za regionalni razvoj Ministarstva mora, turizma, prometa i razvitka od Zvonka Zdunića, dipl. ing. građ., saznali smo da se mnogo radi na području Like, posebno u vodoopskrbi i odvodnji. Na tom se području inače nalaze naše najveće rezerve pitke i čiste vode, ali je njihova zaštita izuzetno važna ponajprije zbog nesmetane i dugoročne vodoopskrbe priobalja. Stoga smo se odlučili posjetiti Gospić gdje je, kako smo čuli, u posljednje vrijeme napravljeno zaista mnogo.

Naš je sugovornik u Gospiću bio agilni Milan Devčić, ing. prom., direktor tvrtke *Usluga* d.o.o. iz Gospića koje obavlja sve komunalne poslove za grad Gospić i susjednu općinu Perušić. Od njega smo saznali da to malo poduzeće ima 64 zaposlenika. U njihovoj su se tvrtki svi prije nerado zapošljavali, a sada je, zbog smanjene mogućnosti zapošljavanja, posao u njoj za mnoge mlade u gradu i okolici pravi zgoditak.

Pomalo smo se iznenadili kad smo saznali da upravo ove godine Gospić slavi 110. obljetnicu organizirane vodoopskrbe. Gradnja je vodovoda bila potaknuta nekontroliranom sječom šuma na okolnim planinama pri kraju 19. stoljeća. Odjednom je, iako posvuda ima mnogo vodotoka i izvora pitke vode, došlo do nestašice. To jest vode nije nestalo, ali je u vodotocima i bunarima bila zamuljena te zagađena otpadnim vodama. I na tom se primjeru moglo uočiti koliko je svaka nekontrolirana intervencija u okoliš pogubna. Zabilježeno je čak (kako u knjizi *Lika i Krbava* tvrdi R. Horvat) da su i sela žeđala, a da je voda u pet javnih bunara u Gospiću i na tri izvora uz rječicu Novčicu bila neupotrebljiva.

IMPROVEMENT OF THE WATER SUPPLY AND EVACUATION SYSTEM IN GOSPIĆ

Significant funding has in recent times been allocated from proceeds of the EIB loan and from national budget to the improvement of municipal infrastructure in poorly developed and war-stricken areas. This is especially noticeable in the Lika region where Croatia's biggest reserves of unpolluted drinking water are located. The entire water supply system has recently been fully renovated in Gospić, and many new portions of the systems have been added. Even a remote telemetric monitoring system has been installed. At the same time, much has been invested in the improvement of water evacuation facilities and, in this respect, many new sewers have been built and entire streets have been refurbished. In addition, a waste water purification plant, almost fully built before the war and highly damaged in war by mortar fire, and later devastated, has also been renovated. This currently much reduced plant is soon to be put into operation. In the final part of the article, problems with waste disposal and erection of the municipal waste disposal site are discussed with the director of local municipal services.

Tada se počelo razmišljati o gradnji vodovoda. Nekoliko je okolnih izvora otpalo zbog slabe ljetne izdašnosti ili visinske razlike. Položaj na visini većoj od 80 metara presudio je za vrelo Košna voda u Velebitu kod Brušana. Mjerenjem je utvrđeno da u proljeće izvor daje 40 l/s vode, a u sušnom ljetnom razdoblju 25 l/s. Osnovu iskorištavanja vode iz Košnog vrela izradio je inženjer Freudenthal iz Beča, a on je i izgradio vodovod dug 13,5 km. Voda je krajem 1893. dovedena do Kaniškog mosta, a početkom 1894. u središte Gospića.

Kao zanimljivost spominjemo da nije trebalo graditi posebnu kućicu (tzv. Brunnenhaus), nego je vrelo jednostavno obzidano (kaptirano). Zbog jakog tlaka voda se mogla uvesti u kuće, a mogla se upotrebljavati i za neposredno gašenje požara te za polijevanje ulica. Promjer cijevi bio je 15 centimetara, a za javnu je uporabu zasnovano 20 vodovodnih izljeva. Još je zanimljiviji podatak da je za vodovod 1894. u gradu postavljen i željezni spomenik, rad nepoznatog umjetnika. Skulptura je dobila ime Marta po prvoj ženi koja je

Vrelo Košna voda kod Brušana

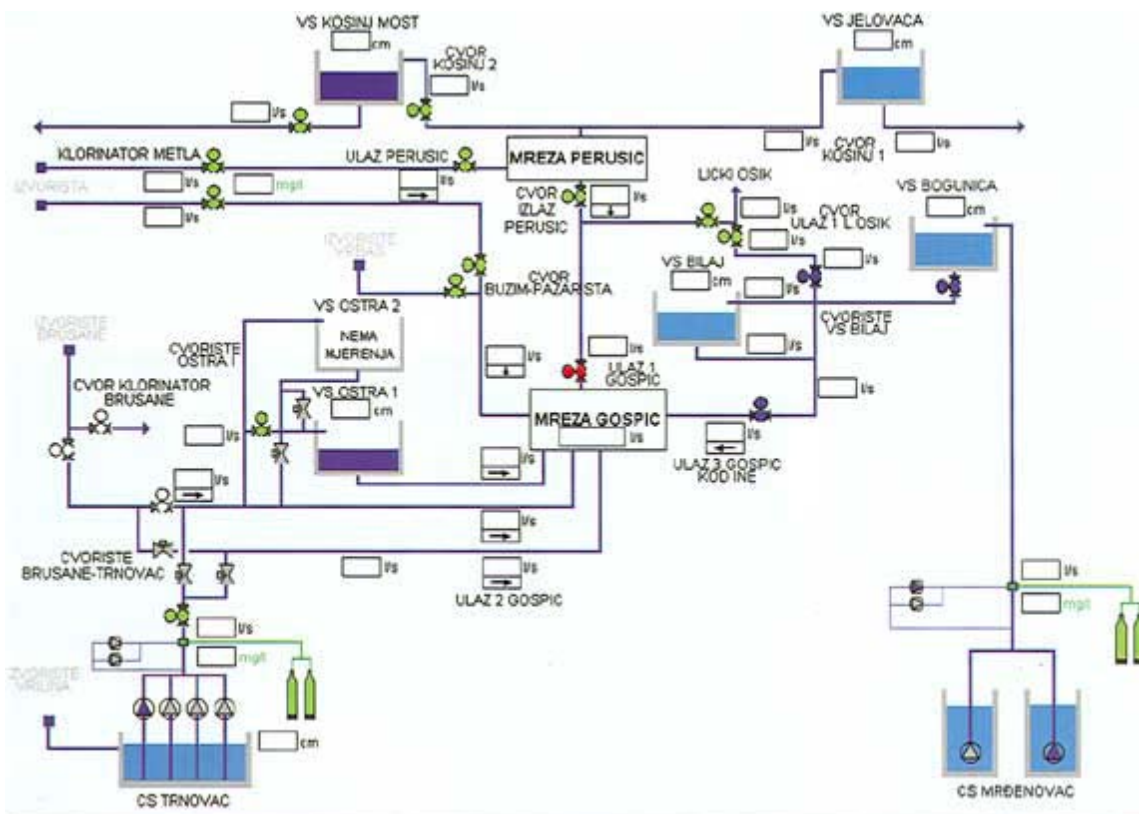
Dvorište tvrtke *Usluge* u Gospiću

došla po vodu. Spomenik je prije pedesetak godina kao nedoličan bio uklonjen, ali sada je opet u središtu grada i zaštitni je znak *Usluge* d.o.o.

No koliko je stari bečki inženjer bio dalekovidan u svom izboru svjedoči i činjenica da se upravo za vrelo Košna voda zanima zagrebačka tvornica

Franck, koja bi na njemu izgradila svoju punionicu jer kakvoću vode s tog izvora svrstava među najbolje u Hrvatskoj. O toj se ponudi već raspravljalo na gradskom vijeću i kako se vjeruje punionica ne bi ometala redovitu vodoopskrbu Gospićana pa je moguće da to bude i ostvareno.

Prije dvadesetak godina Gospić je glavnim cjevovodom dobio vodu s izvora Mrđenovac. To je inače izvor rijeke Like u blizini Medaka, jugoistočno od Gospića. Tada su u vodoopskrbu uključena i mnoga druga mjesta u okolici. U međuvremenu su se počeli iskorištavati i drugi izvori (Vriline, Trnovac, Vrbas, Odra, Domicuša i sl.), ali su mnogi napušteni, uglavnom zbog male ljetne izdašnosti. Svoje posebne izvore, iako male, ima i obližnji Smiljan, dok se za opskrbu Perušića uglavnom iskorištava voda iz izvorišta Pećina i Ričina. Ličko je Lešće vodu dobivalo s

Funkcionalna shema vodoopskrbe u Gospiću i okolici

izvorišta rijeke Gacke, a cijela je vodoopskrba bila pojačana zbog Ličkog Osika i njegovih negdašnjih velikih industrijskih i vojnih pogona. U ratu nije bilo problema s vodoopskrbom zahvaljujući ponajprije najstarijem izvorištu, jer je izvorište u Medaku bilo okupirano. No imali su goleme gubitke u mreži, ponajviše zbog ratnih stradanja ali i dotrajalih cjevovoda.

Nakon rata krenulo se u temeljitu obnovu, ali je ipak najviše toga napravljeno u posljednje vrijeme, ponajviše zahvaljujući povoljnom zajmu *EB*-a (Europske investicijske banke). Cjelovit projekt obnove i rekonstrukciji vodoopskrbe izradio je Petar Marijan, dipl. ing. građ., iz *Hidroconsulta* iz Rijeke, a taj je stručnjak mnogo radio i na obnovi vodoopskrbe cijele Ličko-senjske županije.

Riješili su gotovo sve probleme u vodoopskrbi, a uvode i telemetrijski nadzor koji će omogućiti pažljivo praćenje i racionalnije iskorištavanje. Može se reći da su mnogo toga napravili i imaju dovoljno priključaka (gotovo 6500) pa se približavaju 90 postotnoj opskrbljenosti stanovništva. Stanovništvo se opskrbljuje vodom koja se uopće ne prerađuje, ali ipak imaju ugrađene klorinatore.

Usluga je u međuvremenu radila i kao izvoditelj, ponajprije za autocestu prema Splitu. Za *Bechtel* kao graditelja autoceste ugradila je na tisuće metara vodovodnih i kanalizacijskih cijevi. Prioritet je bio polaganje 1500 m vodovodnih cijevi od vodospremnika na brdu Zubar od izlaza s autoceste prema Gospiću. Radili su i novih 3100 m novog vodovodnog kraka od Ličkog Osika do Široke Kule, koja dosad nije bila kvalitetno opskrbljena. Ugradili su i novih 250 m vodovoda na kraju Budačke ulice, dakle na samom ulasku u Gospić. Izgradnja autoceste uvjetovala je i druge potrebe pa su izgradili jedan krak vodovoda do Gornje Ploče u susjednoj općini Lovinac, a u istoj su općini prošle godine imali 70 no-

vih priključaka u dijelu prema Ličkom Cerju. Potpisali su i ugovor s *HEP*-om o gradnji vodovoda do brane na jezeru Kruščica u Gornjem Kosinju, a ujedno će položiti i optički kabel. To im je posebno važno jer taj dosad vodom neopskrbljeni dio Like ima relativno mnogo stanovnika, dakle i mnogo novih priključaka.

Odvodnja je sasvim druga priča. U Gospiću su do 1970. za odvodnju postojali zidani otvoreni kanali. Tada se počela graditi zatvorena kanalizacija i ona se postupno gradila kako se i grad razvijao. No nikakva pročišćavanja nije bilo pa su se sve otpadne vode ispuštale u rijeku Novčicu, lijevu pritoku Like, koja inače protječe kroz grad. Zbog neodrživosti tog stanja i važnosti Like i drugih ličkih vodotoka za kvalitetu vode u primorju, započelo se s izvedbom velikog uređaja za pročišćavanje otpadnih voda, koji je prije rata bio završen i opremljen gotovo 90 posto. Taj je pročištač u ratu teško oštećen, a oprema je gotovo u cijelosti otuđena ili uništena.

Počeo se obnavljati 1995. i to sredstvima IBRD zajma. No s tim uređajem nikad nije bilo sreće. Prije je bio

projektiran na gotovo 55.000 ekvivalent stanovnika, opet zbog velikih a sada potpuno propalih poduzeća. Sada je izgrađena nova projektna dokumentacija s kojom su mu znatno smanjeni kapaciteti, a to ujedno više odgovara sadašnjem Gospiću i njegovim stanovnicima koji je nešto više od 6000. Sadašnji je maksimalni kapacitet u optimalnim uvjetima 16.000 ekvivalent stanovnika.

U obnovi uređaja sudjelovao je kao projektant *Hidroprojekt-ing* iz Zagreba (projektanti i suradnici: Ninoslav Rex, dipl. ing. građ., Lovorno Barbarić, dipl. ing. građ., i Željko Poljak, dipl. ing. građ.). Uređaj je u međuvremenu potpuno završen, iako je bilo mnogo problema s pojedinim izvoditeljima, ali ipak još nije u pogonu. Budući da se radi o kompletnom uređaju s mehaničkim i biološkim pročišćavanjem potreban je odgovarajući broj priključaka da bi mogao zadovoljavajuće raditi.

Stanje će se ipak značajno poboljšati nakon što su nedavno obnovili i potpuno rekonstruirali Kanišku ulicu u Gospiću u dužini od gotovo 1500 m. To je naime ulica s kojom se iz Gospića odlazi prema Karlobagu. Rado-

Zgrada uređaja za pročišćavanje

Novoobnovljena Kaniška ulica u Gospiću

ve vrijedne 6 milijuna kuna financiralo je nadležno ministarstvo, *Hrvatske vode*, gradsko poglavarstvo i samo komunalno poduzeće *Usluga*, a izvoditelj je bila splitska tvrtka *Stubaprojekt*. Rekonstrukcija je omogućila izgradnju mnogih priključaka kućanstava na kolektorski sustav, i što je mnogo važnije, stvorene su pretpostavke da se na taj sustav priključe i dva najveća potrošača – Opća bolnica i vojarna *Eugen Kvaternik*. Dosad te ustanove nisu bile priključene na kanalizacijski sustav već su se uglavnom koristile taložnicama. Stoga se uskoro može očekivati potpun završetak uređaja u njegovo konačno puštanje u rad.

Kaniška je ulica prvi put dobila i pješački kolnik s obje strane, a u cijelosti je sanirana i javna rasvjeta pa je ta važna gospićka ulica poprimila sasvim nov izgled usklađen s najsvremenijim urbanim standardima.

Sa svotom kojom je obnovljen uređaj za pročišćavanje, a riječ je o gotovo 40 milijuna kuna, imali su međutim mnogo manje sreće. Prisiljeni su vraćati zajam iako uređaj još ne radi. Sličan problem ima i grad Otočac.

Uvjereni su, iako od svojih obveza ne žele bježati, da je čistoća njihovih otpadnih voda izuzetno važna za čistoću i vode i mora u priobalju, u njihovu slučaju od Paga pa sve do Senja, a u slučaju Otočca od Žrnovnice do Novog Vinodolskog. Stoga i nije baš najpravednije da snose sve troškove obnove uređaja, posebno i stoga što nisu čak ni vodili radove. Ipak vjeruju da će se uspjeti dogovoriti s Hrvatskim vodama koje su za njih i ovaj kraj uvijek pokazivali mnogo razumijevanja.

Zanimalo nas je kakvo je stanje s odlaganjem komunalnog otpada. Nakon što je 1993. Perušić zabranio da se na njihovo odlagalište doprema otpad iz Gospića, sada koriste privremenim ali neprikladnim odlagalištem Rakitovac, za koje su se odlučili na temelju jedne prijašnje studije o povoljnim hidrogeološkim uvjetima. Grad se uz suglasnost Ministarstva zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva odlučio za gradnju samostalnoga sanitarnog odlagališta I. kategorije, a takvom su se rješenju priklonili i ostali lički gradovi i općine. Za takvo se rješenje već pripremaju odgovarajuće studije.

Direktor *Usluge* ing. Devčić dugo radi u ovom komunalnom poduzeću. Upoznao je dobro sve komunalne i gradske probleme, a bio je dugo vremena i aktivan branitelj. No izuzetno je ponosan na činjenicu da njegovo komunalno poduzeće nije samo uspješno obnovilo gotovo sve što je u Gospiću trebalo obnoviti, već je samostalno obnovilo i svoje brojne stradale zgrade te vozni park. To su uspjeli ostvariti i donacijama, ali i obavljenim poslovima za druge naručitelje kao što su bili poslovi za novu autocestu. Koristili su se teškim strojevima, a prema potrebi angažirali su i kooperante. Ing. Devčić nam je s ponosom pokazivao dijelove nekad granatama potpuno uništene zgrade i svoj obnovljeni vozni park i strojeve. Vidno je i ponosan što su to sve uspjeli, a da su istodobno smanjili broj zaposlenih. Priznaje da je za tako nešto trebalo dosta rada i obilaženja raznih ministarstava i ustanova, ali i razumijevanja lokalnih vlasti, što inače nije izostalo.

Na kraju smo sa srdačnim i razgovorljivim direktorom *Usluge* razgledali grad Gospić i sve ono što je u njemu obnovljeno. Ing. Devčić nam je potvrdio da je zaista sve u Gospiću danas obnovljeno, a ono što nije ili ima vlasničkih problema ili se radi o zgradi koja je pod nekim oblikom zaštite pa je obnova i složenija i skuplja. Obišli smo i novouređene ulice te nova prigradska naselja koja su tek priključena na novu kanalizaciju. Najviše smo se zadržali u novoj i lijepo uređenoj Kaniškoj ulici s čijom će rekonstrukcijom, kako se vjeruje, odvodnja u Gospiću konačno biti riješena na zadovoljavajući način. Najviše smo se zadržali ispred zasad travom obraslog uređaja za pročišćavanje otpadnih voda. Zaista vjerujemo da će vrlo skoro proraditi i tako dati svoj doprinos čistoći bistrh voda tog dijela Lijepe naše.

Branko Nadilo